

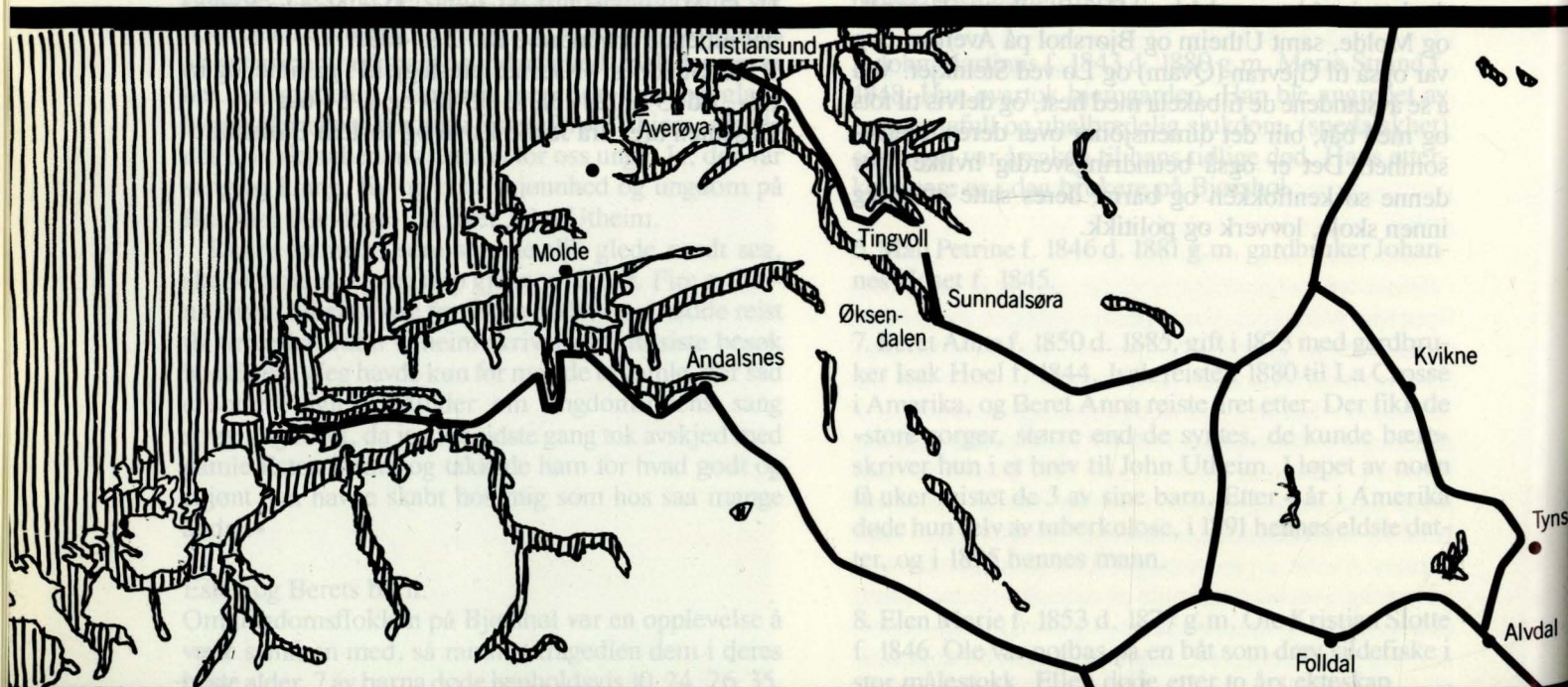
Utfløtting til Romsdalen og Nordmøre

Av Helga Reidun Bergebakken Nesset

Eg vil her sjå litt på utfløttinga frå Nord-Østerdalen til Romsdalen og Nordmøre eller «utover fjordan», som det vart sagt. Heilt frå 1789, det året storfloa herja, og framover mot 1820 gjekk det kast i kast med ulykker, krig og uår. I kjølvatnet av dette følgde økonomiske vanskar, og av det mismot og tungsinn. Dette førte til at mange levte frå seg gardane sine og fløtta mot dei

deler av landet der dei kunne berge livet. Derfor reiste mange «uti fjordan» og busette seg der. Her kunne dei drive fiske i havet om vinteren, og dyrke jorda om sommaren som dei var vane med heimafrå.

Dei sjebnene som artikkelen skal ta fore seg, reiste frå Alvdal i mangel på arbeid, økonomiske vanskar og av rein og skjær naud.

Familien Ola Olsson Bergebakken

Åra omkring 1814 vart som kjent harde, det fekk og brukaren på Bergebakken merke. Ola Olsson f. 1771 fekk ei rekke tunge år. Han lånte pengar og panta bort garden. Men til slutt selde han alt saman og reiste til Romsdalen i 1820, fortel Alvdalsboka. Far hans Ola var ryddningsmann på Bergebakken, han heitte og Ola Olsson. Denne var fødd på Hauen, Brandvålen i 1731 og var bror til Ole Olsson Brandvoll f 1737, ein av dei to første ryddningsmennene i Bardu.

Ola Olsson Bergebakken var gift tre gong. Første gong med Goro Larsdtr. Jordafetten. Dei hadde ingen barn. Andre gong med Anne Olsdtr. (Nordfetten) Rønningen f. 1779 d. 1810, og hadde desse barna:

1. Ola f. 1804
2. Ola f. 1806
3. Lars f. 1808
4. Lars f. 1809

Den tredje kona er Anne Olsdtr. f. Grøtting på Hanestad, Rendalen, og barna deira er:

5. Peder f. 1812
6. Arne f. 1814
7. Ola f. 1818

Kva veg familien reiste er noko usikkert, og kor lang tid dei brukte på reisa veit me heller ikkje. Men til slutt slo dei seg ned på Lynstad i Eide kommune på Nordmøre.

Sønnene Peder og Arne kjøpte i 1836 garden Bollia gnr. 171 br. 1. Garden ligg i ei grend høgt oppi ein ås der det frå gamal tid var fire bruk. Her kunne dei dyrke jord og drive fiske om vinteren. Jorda på Nordmøre er myrlendt. Dei flate partia kunne visstnok ikkje østerdølan å drive, dei kunne best med den brattlente jorda, blir det sagt.

I 1849 sel brørne garden att. Det ser ut som den gjekk på handel blandt utfløtta nord-østerdøler. Brørne kjøpte garden av Iver Hanson Haugen frå Kvikne og selde han att til same person, som igjen selde til Ingebrigt Estenson Røe frå Vingelen. Foreldra Ola Olson og Anne Olsdatter bur truleg i hop med sønnene. Dei er nemnde som inderster i Bollia og begge døyr der i 1850. Ola blir omtala som legdslem. Begge er gravlagt ved Kornstad kjerke, Kvernes prestgjeld.

Sønnene deira blir spreidd rundt på Nordmøre. Ola Olsson har ei stor etterslekt her.

Bollia i Eide kommune ser ein i bakgrunnen, øvst i åsen. (Fremst nybruk fra 1920-åra). Peder og Arne kjøpte seg gard der i 1836. Ellers var fleire utfløtta nord-østerdøler busett der. Foto: R. Haarseth, Musea i Nord-Østerdalen, 1991.

1. Ola f. 1804 veit me lite om, likeeins
2. Ola f. 1806. Ein er og litt uviss på om han var med på reisa.
3. Lars f. 1808. Han hadde Nergarden i Starvika frå 1838-59. Sonen hans Lars Larson f. 1854 tok over, men selde seinare garden.
4. Lars f. 1809. Budde i Kristiansund.
5. Peder f. 1812. Budde i Bollia i tidsromet 1830 – 1852. Var smed. Fløtta til Myran (?) der smia hans har stått til det siste. Etterslekta nemnast seinare.
6. Arne (Arnt) f. 1814. Gifter seg i 1842 med Kanutta Knutsdr. Reitan, Gautvika. Han drukner i 1843. Same året blir sonen deira, Johan Martinius fødd. Han reiser i vaksen alder til Amerika.
7. Ola f. 1818. Reiste til Kristianssund, vart gift der. Døydde i 1890. Han kalte seg Brandvold, var snekker-mester av yrke.

Peder Olson f. 1812 gifta seg i 1846 med Henriikka Kristensdr. frå plassen Fuglvika, under garden Gautvika. Dei får fem barn, fire lever opp:

Ane f. og d. 1847,
Anders Olaus f. 1849,
Kristianna f. 1852,
Peder f. 1855.
Oluf f. 1864.

Anders Olaus f. 1849 tok over bruket Myran i Lyngstad etter faren.

Kristianna f. 1852 budde på garden Kummervoll i Kornstad.

Peder f. 1855 kjøpte Leite i Lyngstad.

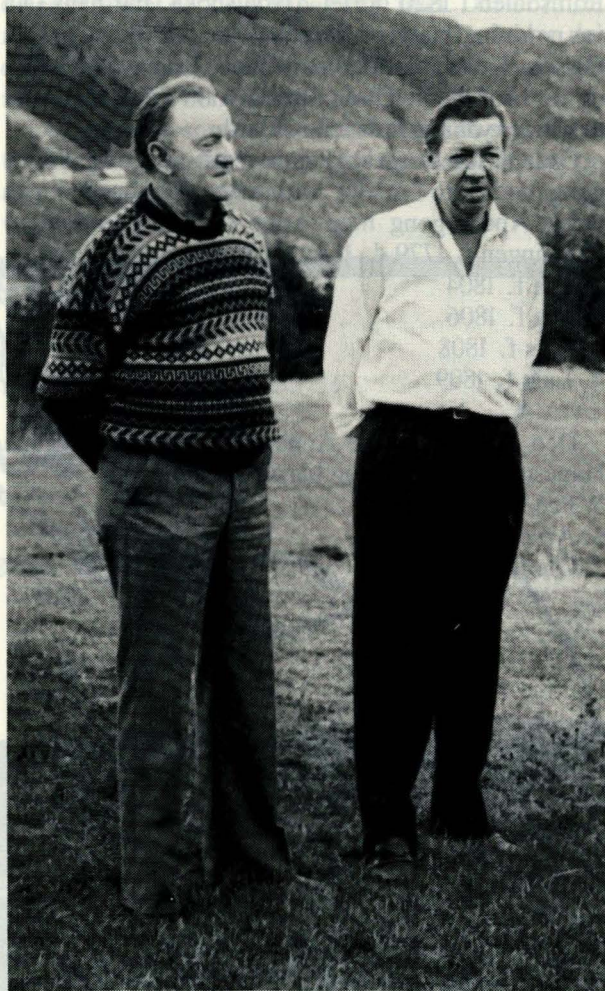
Oluf f. 1864 budde i Holten, Lyngstad, nedlagt. Familien utfløtt til Karmøy.

Frå denne greina har me på Bergebakken hatt besøk dei seinare åra, og har dermed blitt kjent med etterkommaraane etter sonen Peder Pederson f. 1855.

Han gifta seg i 1879 med Elisabeth Olsdr. Sildnes f. 1854. Dei kjøpte garden Leite, Lyngstad.

Sonen deira, Alfred Pederson 1895-1974 og kona hans, Marta Marie f. Silset 1894-1953 dreiv garden vidare.

Nå er det sonen Paul Alfredson f. 1938 og kona Jorun som er brukarar. Etternavnet deira er Ørgesvik.

Etterkommaraar etter Ola Olson i 5. ledd, brørne Kåre (t.v.) og Paul Ørgesvik. Foto: R. Haarseth, Musea i N.Ø., 1991.

«Øksendalsjentan»

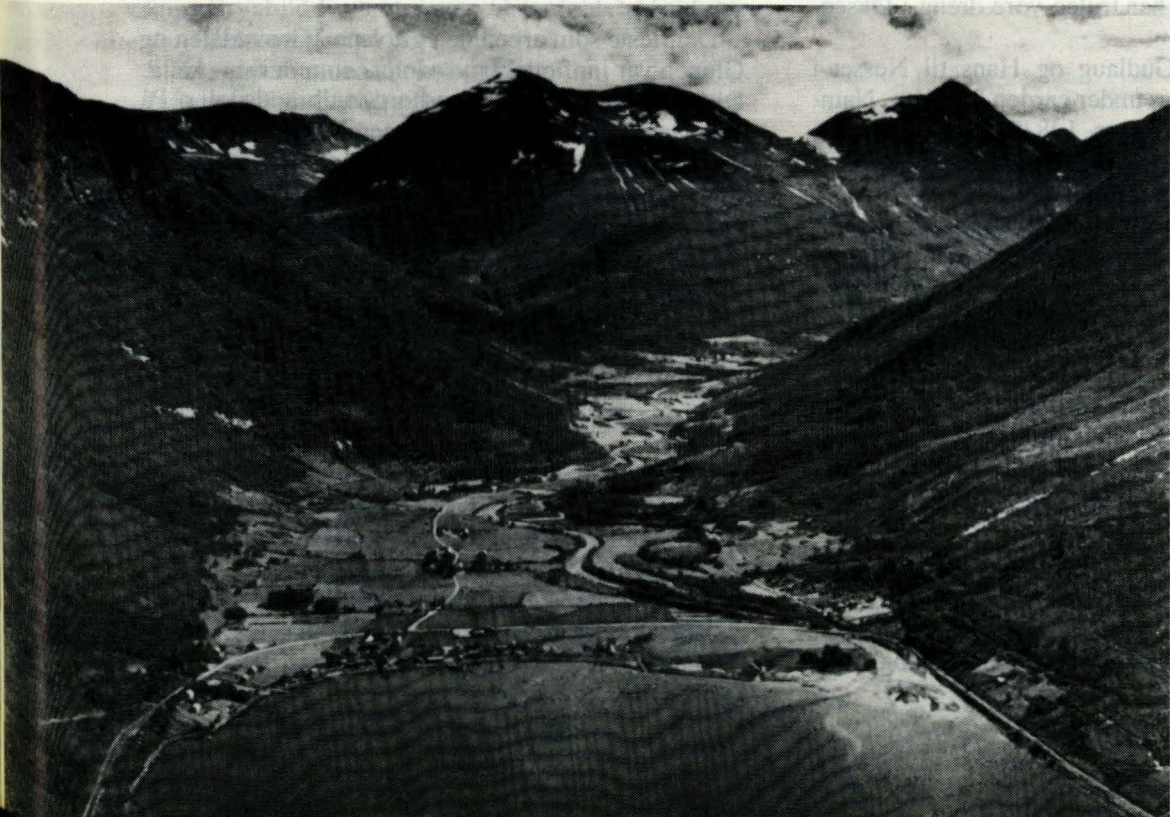
Arbeidstokken ved Lovise hytte har stadig auka og hos plassfolket var barneflokkane store. I heimane var det jevnt over 6 – 10 ungar, som skulle brødføast, og når desse voks til vart det stadig større behov for arbeidsplasser i bygda. Malmtilførslene til Lovise hytte vart mindre, seinare vart Rødalsgruva lagt ned og uåret 1812 gjer det nødvendig å finne levebrød andre stader. Mellom plassfolket kunne gardsbruket vera ei god attåt-næring, men ikkje nok til å livberge ein familie på 8-10 stk. Desse tilhøva tvinga folk til å pakke ihop tølän sine og dra dit det fans arbeid og husrom.

Familien på Blostrups plass (25-18) var ein av dei mange som måtte reise. Blostrup Blostrupson og kona

Brynhild Embretsdr. f. 1770 frå Øren og 4 barn reiste i 1812 utover «fjordan». Kona Brynhild var på god veg med det femte barnet. Dette ble fødd og døpt i Øksendalen på Nordmøre.

Øksendalspresten skreiv i kjerkeboka:

«Blostrup og Brynhild døper barnet Ole» utan meir adresse. Opphaldet i Øksendalen blir ikkje lengre enn nødvendig, ekteparet og barna reiser vidare mot Trondheims kanten. Før avreisa sett dei att dei to eldste døtrene, Marit 12 og Gudlaug 10 år gamle, i Øksendalen. Blostrup og Brynhild reiste til Fosen, og budde på fleire plassar før dei slo seg ned på husmannsplassen Støa i Froa på Nord-Frøya.

Øksendalen på Nordmøre, der Marit og Gudlaug Blostrupsdøtre Blostrups plass vart sett att 10 og 12 år gamle. (42635).

Da hadde dei fått enda to barn til, to jenter. Sønnen Ole som vart fødd og døpt i Øksendalen døydde 1 år gamal. Døtrene Marit f. 1800 og Gudlaug f. 25.04 1802 vaks opp i Øksendalen. Marit vart konfirmert i Øksendal kjerke i 1817. Ho tjente da på garden Rønningen.

I 1825 fekk ho eit barn med øksendølen Henrik Olsen Øren. Men Marit kom seg ikkje opp frå barnsenga. Den 12. mars 1825 døydde ho på garden Brandstad der ho var tjenestejente. Barnet levde opp. Dette var ei jente som fekk navnet Marit.

Marit Henriksdtr. som var fødd 14. febr. 1825 vart konfirmert i Sunndal kjerke 1841. Ho gifta seg med søskenbarnet sitt Ola Hanssen Brekken son til morsøstra Gudlaug i Nesset (Romsdalen).

Den andre dottra, Gudlaug, tente på garden Bruset da ho vart konfirmert 17 år gamal i 1819. I 1832 gifter ho seg med Hans Persen Gjeldtrøen, som antageleg er fødd på Tynset. Han har truleg vore dreng i Øksendalen ei tid.

Året etter flytter Gudlaug og Hans til Nesset i Romsdalen, til ein plass under garden Brekken. Namnet på plassen var Sagskogen. I 1875 fødte dei tre kyr, eit ungnaut og 12 sauer. Utsed var da 1 1/2 tynne havre, 1/2 tynne bygg og 1 1/4 tynne potet.

Gudlaug og Hans fekk sju barn saman, som vart spreidde over store deler av Romsdalen og Nordmøre.

Sonen Bersvend Hansen f 1835 tok over heimplassen Sagskogen og driv som skomaker attåt. Han døydde i ei ulykke i 1883. Kona til Bersvend var Sigrild Olsdtr. f. Nesset (Presbukta) 1845. Av barna deira reiste alle saman ut. Mange busette seg rundt om i Romsdalen og Nordmøre, men dei fleste reiste til Amerika. Sigrild Olsdtr. døydde i 1900 og Sagskogen vart nedlagt og gjekk inn i hovedbølet Brekken att.

'N Ola Kåsen

Ein av dei mange som drog ut var Ola Hansson Kåsen, f. 1822, son til Hans Avleson frå Vetlsteien og Inge-

borg Pedersdatter f. Dølplass i 1787.

Han kom frå den synste Kåsgarden i Alvdal. I denne heimen var dei 8 søsken, og dei fleste reiste ut. Desse var:

1. Avle, seinare brukar på Kåsen, Alvdal
2. Peder f. 1818, til Burfjord i Kvænangen
3. Jon f. 1820, bygde Krokmoen, Folldalen
4. Tarald f. 1822, lausarbeider i Alvdal
5. Ola f. 1824 til Sunndalen
6. Erik f. 1824 til Salangen
7. Kari f. 1825 til Nordland, sia til Amerika
8. Hans f. 1827 til Amerika

Ola reiste i 1845, og la i motsetning til brørne sine, vegen til Sunndalen. Der vart han med på gruverifta i Grøvudalen, i Glupen 1400 m.o.h. Her vann dei ut kromjernstein som vart tek ut av fjellet øvst i Grøvudalen og frakta med hester eller okser til Sunndalsøra og skipa ut der.

Dei fleste som arbeidde i gruvene i Grøvudalen og Glupen var innfløttarar, «sødøler» som dei vart kalla. Det var nord-østerdøler og nord-gudbrandsdøler. På det meste arbeidde ca 50 mann her. Mange av dei hadde ein husmannsplass attåt.

Ola Hansson Kåsen hadde fått seg ein plass i Styggmarken som vart kalla Kåsen. Ola hadde truleg erfaring frå gruvearbeid før han kom til Sunndalen.

Tradisjonen fortel:

«Gunnar Olson Kolstad var overstiger. Han vart klein medan han var i Glupa (i 1847). Nokre arbeidskarar frakta han frami Hafsåsen, og der døydde han dagen etter. Da vart «Kaosin», Ole Hanson Kåsen overstiger.»

Omkring 1850 vart det slutt på gruverifta. Ola Hanson hadde i året før gifta seg med Kari Halvorsdtr. f. 1824, dotter til husmann Halvor Hansson Røymo.

Sunnalsboka fortel at dei hadde ni barn:

1. Ingeborg f 1847, utflytta til Oppdal i 1868.
2. Halvor f. 1850, utvandra 1872 til Amerika.
3. Hans f. 1852, utvandra 1881.

4. Ole f. 1854.
5. Kari f. 1857, utvandra 1881.
6. Jon f. 1859, utvandra 1882.
7. Mari f. 1862, utvandra 1882.
8. Marit f. 1864
9. Marit f. 1869, døde s.å.

Kona Kari døydde i 1876 og Ola gifta seg på nytt med Randi Jonsdtr. f. 1831. Datter av Jon Jakobsen Hjelle. Ola fløtta frå husmannsplassen sin i 1890-åra, og tok inn som inderst på Gravem. Her døydde den andre hustru hans. Sjølv døydde han som fattiglem på Mæle i Hov sokn i 1902. Kås-stu'u stod på plassen fram til for nokre år sia, fortel Erling Torske.

Litteratur:

- E. Steimoeggen: Alvdal Bygdebok II, bind I og II.
 Årbok for Fosen 1976 – Sverre Utseth: Blostrupsen og kona Brynhild Embretsdatter. Østerdølene som søkte ut mot det ytterste skjær.
 I. Seljudal: Sunndalsboka bind I.
 J. Sande: Tid som var, Bygdehistoria fram til 1840. Sunndalsboka bind VI.

Kjelder:

- Erling Torske, Sunndalsøra
 Jonny Lynstad, Lyngstad
 Ingebrikt Elnes, Elnesvågen
 Familien Paul Ørgesvik, Lyngstad
 Familien Kåre Ørgesvik, Lyngstad